

Barbara Chojnacka

Aurelia Borucka-Nowicka (1926-2019)

Urodziła się 22 lipca 1926 r. w Bydgoszczy. Była córką Gertrudy z Piotrowskich i Kazimierza Boruckiego. Jej ojciec zatrudniony był w Muzeum Miejskim w Bydgoszczy od 1923 r., od samego początku istnienia tej instytucji, a po II wojnie światowej został jej pierwszym dyrektorem. Aurelia Borucka w latach 1948-1952 studiowała historię sztuki na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. W 1978 r. ukończyła Podyplomowe Studium Muzeologiczne w Instytucie Zabytkoznawstwa i Konserwatorstwa Wydziału Sztuk Pięknych UMK w Toruniu.

7 listopada 1948 r. podjęła pracę zawodową w Muzeum Miejskim im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy. Od 1958 r. pełniła funkcję kierownika Działu Sztuki Polskiej (od 1968 r. Dział Sztuki Współczesnej, a od 1976 r. Dział Sztuki). Jako kurator zbiorów sztuki miała znaczny wpływ na program kolekcjonerski i wystawienniczy. Aurelia Borucka-Nowicka przez cztery lata, od 3 czerwca 1991 do 3 czerwca 1995 r., pracowała na stanowisku dyrektora Muzeum Okręgowego. Uwieńczeniem jej długoletniej pracy w Muzeum był jubileusz 45-lecia pracy zawodowej, obchodzony w 1993 r. W Muzeum pracowała jeszcze dwa lata, do czasu przejścia na emeryturę. W 1960 r. zawarła związek małżeński z Bronisławem Zygfrydem Nowickim (1907-1981), artystą grafikiem, projektantem grafiki użytkowej, rysownikiem i malarzem; małżeństwo było bezdzietne.

Od początku swej drogi zawodowej specjalizowała się w dziedzinie sztuki polskiej, stopniowo koncentrując szczególnie zainteresowania na sztuce współczesnej. Niewątpliwie na pierwsze fascynacje zawodowe młodej historyk sztuki ogromny wpływ wywarło najbliższe otoczenie, zarówno ludzie, jak i dzieła sztuki. Swoją pracę magisterską poświęciła bowiem twórczości Leona Wyczółkowskiego, artysty, którego poznała jeszcze w dzieciństwie podczas wyjazdów z ojcem do Gościeradza. Pozyskana w formie darowizny przez bydgoskie Muzeum Miejskie kolekcja dzieł

Wyczółkowskiego (1937) oraz nadanie Muzeum w 1948 r. imienia tego wybitnego malarza i grafika wpłynęły na podjęcie studiów nad jego twórczością, których wynikiem było wydawnictwo *Katalog dzieł Leona Wyczółkowskiego znajdujących się w zbiorach Muzeum im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy. W setną rocznicę urodzin 1852-1952* (Bydgoszcz 1952). Wyczółkowskiemu jeszcze wielokrotnie, szczególnie w latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych, poświęcała artykuły i teksty w katalogach wystaw¹.

Już w drugiej połowie lat pięćdziesiątych w bydgoskim Muzeum podjęto rozbudowę kolekcji polskiej sztuki współczesnej, obejmującej malarstwo, grafikę, rysunek oraz rzeźbę i właśnie na tej kolekcji skupiła się muzealna praca Aurelii Boruckiej-Nowickiej w zakresie gromadzenia zbiorów, ich opracowywania, prezentowania w formie ekspozycji oraz popularyzacji.

Ceniła sobie bezpośrednie kontakty z artystami, zarówno z tymi spotykanymi na co dzień w Bydgoszczy, jak i tworzącymi w różnych środowiskach artystycznych w Polsce, często także poza granicami kraju. W początkowym etapie jej pracy zawodowej był to krąg artystów bydgoskich, którzy jeszcze przed wojną współpracowali z Muzeum, m.in. Franciszek Gajewski i Teodor Gajewski, Jerzy Rupniewski, Tadeusz Mokrzycki i Piotr Triebler. Po wojnie zadbała, aby część ich spuścizny artystycznej pozostała w muzealnych zbiorach². Twórczość bydgoskich plastyków prezentowała na wystawach retrospektywnych i monograficznych, np. *Franciszek Gajewski 1897-1969, wystawa malarstwa* (1969)³. Do artystycznej działalności wspomnianych twórców powróciła w latach dziewięćdziesiątych, przypominając ich sylwetki m.in. w „Kronice Bydgoskiej”⁴.

Jednak ten krąg artystycznych kontaktów, bezpośrednio związany ze spójnym programem kolekcjonerskim i wystawienniczym bydgoskiego Muzeum w obrębie sztuki współczesnej, bardzo szybko rozszerzał się na ówczesny region – województwo bydgoskie, a jednocześnie na całą Polskę. Wyrazem zainteresowania aktualną sztuką Bydgoszczy i regionu były m.in. wystawy monograficzne, np. *Wystawa grafiki Stanisława Wojewódzkiego* (1960), *Wystawa malarstwa Witolda Wasika* (1963) i Ry-

¹ *Leon Wyczółkowski 1852-1936. Nota biograficzna i Katalog prac*, [w:] *Leonowi Wyczółkowskiemu w 25 rocznicę śmierci* (katalog wystawy), oprac. A. Borucka-Nowicka, Bydgoszcz 1961, s. 21-23, 22-49; A. Borucka-Nowicka, *Wystawa dzieł Leona Wyczółkowskiego w Muzeum*, [w:] *Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków* (dalej: BIZMiOZ), R. 1962, nr 40, s. 17.

² A. Borucka-Nowicka, *Cenny dar dla Muzeum im. Leona Wyczółkowskiego (Teodora Świerczyńskiego)*, [w:] BIZMiOZ, R. 1973, nr 104, s. 36-37.

³ *Franciszek Gajewski 1897-1969, wystawa malarstwa* (katalog wystawy), oprac. Aurelia Borucka-Nowicka, Bydgoszcz 1969; A. Borucka-Nowicka, *Wystawa malarstwa Franciszka Gajewskiego*, w: BIZMiOZ, R. 1969, nr 84, s. 27.

⁴ A. Borucka-Nowicka, *Jerzy Rupniewski 1888-1950*, [w:] „Kronika Bydgoska” 1991, t. 13, s. 207-210; A. Borucka-Nowicka, *Franciszek i Teodor Gajewscy*, [w:] „Kronika Bydgoska” 1992 (1993), t. 14, s. 287-294.

sunki z Anglii Stefana Górskiego (1963)⁵. Sztukę dawnego województwa pomorskiego (1945-1950), następnie bydgoskiego przedstawiała na ekspozycjach retrospektywnych i problemowych, m.in. na dwóch uzupełniających się pokazach – *Malarstwo województwa bydgoskiego 1945-1974* (1974) oraz *Grafika i rysunek województwa bydgoskiego 1945-1975* (1975)⁶.

Już w latach sześćdziesiątych Aurelia Borucka-Nowicka była kuratorem wystaw monograficznych artystów polskich, zarówno tych uznanych, jak Andrzej Wróblewski, Ignacy Witz i Stanisław Teisseyre, których twórczość przedstawiła kolejno na wystawach – *Malarstwo Andrzeja Wróblewskiego* (1964), *Wystawa malarstwa i rysunków Ignacego Witza* (1964) oraz *Malarstwo Stanisława Teisseyre* (1967), jak i twórców debiutujących, chociażby Tadeusza Dominika, którego prace zaprezentowała na pokazie *Malarstwo Tadeusza Dominika* (1965)⁷. W późniejszych latach nadal chętnie przedstawiała sylwetki wybranych twórców w monograficznych odsłonach, np. *Emil Krcha 1894-1972. Malarstwo* (1978) czy też *Twórczość Marka Włodarskiego* (1982)⁸. Należy tutaj dodać, że na ekspozycjach tych większość prezentowanych prac pochodziła z pracowni malarzy, a wybrane później obiekty poprzez zakupy i dary wzbogacały muzealną kolekcję.

W latach pięćdziesiątych i sześćdziesiątych wyrazem dynamicznego wzrostu zasobów kolekcji sztuki współczesnej było utworzenie i udostępnienie pierwszych stałych Galerii, których autorką była Aurelia Borucka-Nowicka – *Galerii Plastyki Pomorskiej* (1955-1959), *Galerii Współczesnego Malarstwa Polskiego* (1964-1975) i *Galerii Polskiej Grafiki* (1965-1968). Szczególnie doniosłe znaczenie dla Muzeum miała druga z tych wystaw, obrazująca zarys koncepcji nowej muzealnej Galerii i ówczesny stan posiadania, obejmująca 133 obrazy ze zbiorów, a uzupełniona pracami

⁵ *Wystawa grafiki Stanisława Wojewódzkiego* (katalog wystawy), oprac. A. Borucka-Nowicka, Bydgoszcz 1960; Borucka-Nowicka, *Wystawa grafiki Stanisława Wojewódzkiego w Muzeum w Bydgoszczy*, [w:] BIZMiOZ, R. 1961, nr 34, s. 16; *Wystawa malarstwa Witolda Wasika* (katalog wystawy), oprac. A. Borucka-Nowicka, Bydgoszcz 1963; *Rysunki z Anglii Stefana Górskiego* (katalog wystawy), oprac. A. Borucka-Nowicka, Bydgoszcz 1963; A. Borucka-Nowicka, *Rysunki Stefana Górskiego, wystawa w bydgoskim muzeum*, [w:] BIZMiOZ, R. 1963, nr 45, s. 18.

⁶ A. Borucka-Nowicka, *Dwie wystawy sztuki województwa bydgoskiego w Muzeum Okręgowym w Bydgoszczy*, [w:] „Rocznik Kulturalny Kujaw” 1975/1976, t. 4, s. 185-188.

⁷ *Wystawa malarstwa Andrzeja Wróblewskiego w muzeum bydgoskim*, BIZMiOZ, R. 1964, nr 53, s. 21; *Ignacy Witz* (katalog wystawy), Bydgoszcz 1964; *Wystawa malarstwa i rysunków Ignacego Witza w bydgoskim muzeum*, BIZMiOZ, R. 1964, nr 56, s. 23; *Tadeusz Dominik* (katalog wystawy), Bydgoszcz 1965; *Stanisław Teisseyre* (katalog wystawy), oprac. A. Borucka-Nowicka, Bydgoszcz 1967; A. Borucka-Nowicka, *Wystawa malarstwa Stanisława Teisseyre w muzeum bydgoskim*, BIZMiOZ, R. 1967, nr 72, s. 26.

⁸ *Emil Krcha 1894-1972. Malarstwo* (katalog wystawy), oprac. A. Borucka-Nowicka, Bydgoszcz 1978; A. Borucka-Nowicka, *Wystawa retrospektywna Emila Krchy 1894-1972*, BIZMiOZ, R. 1978, nr 131, s. 32-33; A. Borucka-Nowicka, *Wystawa prac Marka Włodarskiego w Muzeum Okręgowym w Bydgoszczy*, BIZMiOZ, R. 1982, nr 146, s. 16-19.

użyczonymi z Muzeum Narodowego w Warszawie i Muzeum Narodowego w Poznaniu⁹.

W kolekcji sztuki współczesnej nie pominięto grafiki artystycznej, tak dynamicznie rozwijającej się w powojennej Polsce. Na szczególne zainteresowanie właśnie tą dziedziną sztuki wpłynęła obserwowana na bieżąco praca artystyczna męża Aurelii. Wystawa *Współczesna grafika polska*, udostępniona rok po galerii malarstwa, została zaplanowana jako ekspozycja stała. Zaprezentowano na niej 245 prac graficznych autorstwa 102 grafików¹⁰. Znaczną część zespołu stanowiły prace zakupione od artystów, pozostałe były darami lub depozytami twórców. Wiele dzieł graficznych zostało wybranych przez Aurelię Borucką-Nowicką z kolejnych *Biennale Grafiki* w Krakowie (1960-1968). Należy tutaj wspomnieć, że profesor Witold Skulicz, artysta grafik i długoletni prezes Międzynarodowego Triennale Grafiki w Krakowie, bardzo cenił współpracę z kuratorką zbiorów i bydgoskim Muzeum. Wyrazem zainteresowania środowiska artystycznego bydgoską kolekcją była propozycja Zarządu Głównego Związku Polskich Artystów Plastyków w Warszawie utworzenia przy Muzeum Ogólnopolskiego Centrum Dokumentacji Grafiki Polskiej. Aurelia Borucka-Nowicka przygotowała nawet program działalności planowanego Centrum, jednak do realizacji tego projektu nie doszło, m.in. z powodu braku pomieszczeń.

W kolejnych dziesięcioleciach dzięki inicjatywie i zaangażowaniu Aurelii Boruckiej-Nowickiej wielokrotnie prezentowano sztukę współczesną z muzealnych zbiorów w obrębie stałych i czasowych wystaw, uaktualnianych i wzbogacanych nabytkami, ukazujących kolekcję na różnych etapach rozwoju. W latach siedemdziesiątych do ważniejszych realizacji należała stała *Galeria współczesnego malarstwa polskiego* (1973) oraz wystawy czasowe – *Współczesne malarstwo polskie 1945-1977* (1978) i *Malarstwo polskie 1944-1979* (1979)¹¹. W czasie gdy organizowała drugą z wymienionych wystaw, kolekcja współczesnego malarstwa liczyła 913 obiektów, stanowiąc dokumentację „wszystkich środowisk artystycznych”. Systematycznie budowaną kolekcję współczesnej grafiki polskiej zaprezentowała na wystawie *Grafika polska 1944-1984* (1984), przedstawiając 500 prac graficznych 160 artystów¹². Dwie wy-

⁹ *Galeria współczesnego malarstwa polskiego. Malarstwo XX-lecia PRL*, wstęp: Kazimierz Borucki, Ignacy Witz, oprac. not biograficznych artystów i not katalogowych: A. Borucka, Albina Bartoszyńska-Potemska, Bydgoszcz 1964.

¹⁰ *Współczesna grafika polska, Galeria Muzeum im. Leona Wyczółkowskiego*, oprac. not biograficznych artystów i not katalogowych: A. Borucka, A. Bartoszyńska-Potemska, Bydgoszcz 1965.

¹¹ A. Borucka-Nowicka, *Nowootwarta Galeria Współczesnego Malarstwa Polskiego w Muzeum im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy*, [w:] BIZMiOZ, R. 1973, nr 104, s. 81; *Malarstwo polskie 1944-1979 ze zbiorów Muzeum*, (katalog wystawy), oprac. A. Borucka-Nowicka, Bydgoszcz 1979; A. Borucka-Nowicka *Malarstwo polskie 1944-1979 w Muzeum Okręgowym w Bydgoszczy*, [w:] BIZMiOZ, R. 1979, nr 135, s. 16-17.

¹² *Grafika polska 1944-1984 ze zbiorów Muzeum* (katalog wystawy), oprac. A. Borucka-Nowicka, Bydgoszcz 1984.

stawy problemowe autorstwa Aurelii Boruckiej-Nowickiej – *Współczesne malarstwo polskie. Nurt przedstawieniowy, część I* (1988) oraz *Polskie malarstwo współczesne. Malarstwo abstrakcyjne, część II* (1991) zamykały pewien etap w funkcjonowaniu kolekcji sztuki i Galerii. Ich autorka podkreśliła ponad 25-letnią tradycję Galerii współczesnego malarstwa polskiego, przypominając jej koncepcję: „Galeria już w swoich założeniach zakładała prezentację dzieł artystów wybitnych, takich, którzy swoją twórczością zaważyli na obliczu sztuki polskiej. Ich zmagania, żywiołowość i dojrzałość artystyczna przyczyniła się do tego, że sztuka naszych czasów włączyła się w nurt sztuki światowej”¹³.

Pomimo fascynacji sztuką współczesną Aurelia Borucka-Nowicka pamiętała o różnorodności zbiorów sztuki w bydgoskim Muzeum i zachowaniu ciągłości wcześniej tworzonej kolekcji autorskich, zabiegając o pozyskiwanie dzieł artystów działających w XIX, a zwłaszcza w pierwszych dekadach XX stulecia oraz prezentowaniu ich twórczości. Przykładem była wystawa *Maksymiliana Antoniego Piotrowskiego 1813-1875* (1967), malarza związanego z Bydgoszczą miejscem urodzenia, młodzięcymi latami i zrealizowanymi pracami, którego cenna kolekcja powstała już w międzywojennym Muzeum Miejskim¹⁴. Do twórczości Piotrowskiego powracała jeszcze w kolejnych latach, podobnie jak do równie ważnej kolekcji dzieł Waltera Leistikowa, prezentowanej wielokrotnie w Niemczech, m.in. na wystawach w Galerii Miejskiej w Wilhelmshaven i Centrum Sztuki w Meppen (1994).

Dzieła sztuki z zasobów Muzeum wielokrotnie eksponowała na licznych wystawach monograficznych i retrospektywnych prezentowanych zarówno w Polsce, jak i w Europie. Nie sposób wymienić nawet wybranych przykładów, ale o różnorodności mogą świadczyć dwie wystawy w berlińskim Ośrodku Informacji i Kultury Polskiej – *Polnische Malerei der Gegenwart* (1984) i *Polnische Landschaftsmalerei* (1986)¹⁵.

Kontakty Aurelii Boruckiej-Nowickiej z artystami i ich rodzinami wpływały na pozyskiwanie darów i dokonywanie zakupów, m.in. większych zespołów dzieł Tadeusza Kulisiewicza (1973) i Stanisława Ostoi-Chrostowskiego (1973), prezentowanych później na wystawach monograficznych¹⁶. Kilka lat później Muzeum otrzymało w darze obszerną spuściznę warszawskiej graficzki Ewy Śliwińskiej, prezentowaną na retrospektywnej wystawie *Ewa Śliwińska 1909-1976. Grafika, rysunek, malarstwo*

¹³ *Współczesne malarstwo polskie. Nurt przedstawieniowy, część I* (informator wystawy) oprac. A. Borucka-Nowicka, Bydgoszcz 1988.

¹⁴ *Maksymilian Antoni Piotrowski 1813-1875* (folder wystawy), oprac. A. Borucka-Nowicka, Bydgoszcz 1967.

¹⁵ *Polnische Malerei der Gegenwart*, (Informator wystawy), oprac. A. Borucka-Nowicka, Berlin 1984; *Polnische Landschaftsmalerei* (Informator wystawy), oprac. A. Borucka-Nowicka, Berlin 1986.

¹⁶ A. Borucka-Nowicka, *Cenny dar dzieł Tadeusza Kulisiewicza (w bydgoskim Muzeum)*, [w:] BIZMiOZ, R. 1973, nr 104, s. 38; A. Borucka-Nowicka, *Nabytki prac graficznych Stanisława Ostoi-Chrostowskiego*, [w:] BIZMiOZ, R. 1973, nr 108-109, s. 45.

(1977)¹⁷. Informacje o najnowszych dziełach z muzealnej kolekcji sztuki systematycznie publikowała w „Biuletynie Informacyjnym Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków”, szczególnie w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku.

Niemal pięćdziesięcioletnia praca Aurelii Boruckiej-Nowickiej w znacznym stopniu przyczyniła się do powstania znakomitej kolekcji polskiej sztuki współczesnej w bydgoskim Muzeum, uznawanej za jedną z najbardziej prestiżowych w Polsce. Trwałym śladem jej pełnej pasji i zaangażowania pracy jest dorobek obejmujący około 150 scenariuszy muzealnych ekspozycji, autorstwo kilkudziesięciu katalogów i informatorów do wystaw oraz licznych artykułów w czasopiśmie i prasie. W dziedzinie upowszechniania dziedzictwa artystycznego zawsze wykazywała twórcze inicjatywy, osobiste zaangażowanie i poświęcenie, przekazując swoją wiedzę i doświadczenie kolejnym pokoleniom muzealników. Wśród nich szczególną grupą byli i są opiekunowie kolekcji sztuki w bydgoskim Muzeum, kontynuatorzy Jej dzieła, którym niejednokrotnie wskazywała drogę wśród meandrować współczesnej sztuki.

Należała do wielu stowarzyszeń, m.in. Towarzystwa Miłośników Miasta Bydgoszczy (1946), Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Oddział w Toruniu (1948), Polskiego Towarzystwa Archeologicznego (1948), Bydgoskiego Towarzystwa Naukowego (1959) i Towarzystwa Przyjaciół Sztuki (1959). Za wybitne osiągnięcia w pracy zawodowej otrzymała liczne nagrody oraz odznaczenia państwowe i resortowe, m.in. Medal 10-lecia Polski Ludowej (1955), Bydgoszcz Zasłużonemu Obywatelowi (1967), Zasłużony Działacz Kultury (1973), Medal 50-lecia Muzeum (1974), Medal Związku Polskich Artystów Plastyków za zasługi dla rozwoju sztuki (1979), Złoty Krzyż Zasługi (1980), Złotą Odznakę „Za Opiekę nad Zabytkami” (1980), Medal 40-lecia Polski Ludowej (1984), Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski (1987), Medal Prezydenta Miasta Bydgoszczy (2008), Medal Brązowy Zasłużony Kulturze „Gloria Artis” (2008).

Aurelia Borucka-Nowicka zmarła 19 sierpnia 2019 r. w Zakładzie Pielęgnacyjno-Opiekuńczym w Smukale. Została pochowana w grobowcu rodzinnym na cmentarzu Nowofarnym przy ulicy Artyleryjskiej w Bydgoszczy.

¹⁷ Ewa Śliwińska 1909-1976. *Grafika, rysunek, malarstwo* (katalog wystawy), oprac. A. Borucka-Nowicka, Bydgoszcz 1977.